

HIGHER SCHOOL CERTIFICATE EXAMINATION

1995

LATIN

2/3 UNIT (COMMON)
(100 Marks)

*Time allowed—Three hours
(Plus 5 minutes' reading time)*

DIRECTIONS TO CANDIDATES

- The examination paper consists of four Parts:
 - Part A** Cicero, *Pro Caelio*
 - Part B** Virgil, *Aeneid*, X
 - Part C** Accidence and Syntax
 - Part D** Unseen Translation
- Attempt ALL questions.
- Answer each question in a *separate* Writing Booklet.
- Write your Student Number and Centre Number on each Writing Booklet.
- All translations should be written on alternate lines.

PART A—CICERO, *PRO CAELIO***Marks**

(30 Marks)

Attempt ALL questions.

All translations should be written on alternate lines.

QUESTION 1. Use a *separate* Writing Booklet.

Answer the questions attached to each of the following passages.

- (a) Sunt autem duo crimina, auri et veneni; in quibus una atque eadem persona versatur. Aurum sumptum a Clodia, venenum quaesitum quod Clodiae daretur, ut dicitur. *Omnia sunt alia non crimina sed maledicta*, iurgi petulantis magis quam publicae quaestionis. 3
- (XIII. 30)

*Omnia sunt alia non crimina sed maledicta . . .*Give brief details of any THREE *maledicta* and of Cicero's reply in each instance.

- (b) Nonne te, si nostrae imagines viriles non commovebant, ne progenies quidem mea, Q. illa Claudia, aemulam domesticae laudis in gloria muliebri esse admonebat, non virgo illa Vestalis Claudia quae patrem complexa triumphantem ab inimico tribuno plebei de curru detrahi passa non est? Cur te fraterna vitia potius quam bona paterna et avita et usque a nobis cum in viris tum etiam in feminis repetita moverunt? Ideone ego pacem Pyrrhi diremi ut tu amorum turpissimorum cotidie foedera ferires, ideo aquam adduxi ut ea tu incestu uterere, ideo viam munivi ut eam tu alienis viris comitata celebrares? 5
- (XIV. 34)

Translate this passage into English.

- (c) Quo quidem tempore *ille* moriens, cum iam ceteris ex partibus oppressa mens esset, extremum sensum ad memoriam rei publicae reservabat, cum me intuens flentem significabat interruptis ac morientibus vocibus quanta in penderet procilla mihi, quanta tempestas civitati et cum parietem saepe feriens eum qui cum Q. Catulo fuerat ei communis crebro Catulum, saepe me, saepissime rem publicam nominabat, ut non tam se mori quam spoliari suo praesidio cum patriam tum etiam me doleret. Quem quidem virum si nulla vis repentini sceleris sustulisset, quonam modo ille furenti fratri suo consularis restitisset qui consul incipientem furere atque tonantem sua se manu interfectorum audiente senatu dixerit? Ex hac igitur domo progressa ista mulier de veneni celeritate dicere audebit? 1
- (XXIV. 59–60)
- (i) *ille*. What is the point of Cicero's reference to this person in this context? 1
- (ii) Discuss Cicero's use of words and images in this passage to create dramatic effect. 3

QUESTION 1. (Continued)

Marks

- (d) Quae quidem omnia, iudices, perfacilem rationem habent reprehendi. Cur enim potissimum balneas publicas constituerat? in quibus non invenio quae latebra togatis hominibus esse posset. Nam si essent in vestibulo balnearum, non laterent; sin se in intimum conicere vellent, nec satis commode calceati et vestiti id facere possent et fortasse non reciperentur, nisi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.
- (XXVI. 62)

Translate this passage into English.

- (e) Dicta est a me causa, iudices, et perorata. Iam intellegitis quantum iudicium sustineatis, quanta res sit commissa vobis. De vi quaeritis. Quae lex ad imperium, ad maiestatem, ad statum patriae, ad salutem omnium pertinet, quam legem Q. Catulus armata dissensione civium rei publicae paene extremis temporibus tulit, quaeque lex sedata illa flamma consulatus mei fumantis reliquias coniurationis exstinxit, hac nunc lege Caeli adulescentia non ad rei publicae poenas sed ad mulieris libidines et delicias deponitur.
- (XXIX. 70)

- (i) Translate this passage into English. 4
- (ii) This passage marks a change in the style of Cicero's speech. Briefly give reasons for this change. 2

- (f) In hoc flexu quasi aetatis—nihil enim occultabo fretus humanitate ac sapientia vestra—fama adulescentis paululum haesit ad metas notitia nova eius mulieris et infelici vicinitate et insolentia voluptatum . . .
- (XXXI. 75)

. . . quae studia in his iam aetatibus nostris contractioniora esse debent, in adulescentia vero tamquam in herbis significant quae virtutis maturitas et quantae fruges industriae sint futurae. Etenim semper magno ingenio adulescentes refrenandi potius a gloria quam incitandi fuerunt; amputanda plura sunt illi aetati, si quidem efflorescit ingeni laudibus, quam inserenda.

(XXXI. 76)

(offendit) . . . si purpurae genus, si amicorum catervae, si splendor, si nitor, iam ista deferverint, iam aetas omnia, iam res, iam dies mitigarit.

(XXXI. 77)

How does Cicero's use of metaphor in each of the passages above contribute to the defence of his client?

QUESTION 2. Use a *separate* Writing Booklet.**Marks**

In about 300 words, answer ONE of the following questions.

5*EITHER*

- (a) Non patrem tuum videras, non patruum, non avum, non proavum, non abavum, non atavum audieras consules fuisse; non denique modo te Q. Metelli matrimonium tenuisse sciebas, clarissimi ac fortissimi viri patriaeque amantissimi, qui simul ac pedem limine extulerat, omnis prope civis virtute, gloria, dignitate superabat? Cum ex amplissimo genere in familiam clarissimam nupsisses, cur tibi Caelius tam coniunctus fuit? cognatus, adfinis, viri tui familiaris? Nihil eorum. Quid igitur fuit nisi quaedam temeritas ac libido?

(XIV. 33–4)

By referring to the passage above, comment on social values in Rome in 56 BC.

OR

- (b) Sin ista muliere remota nec crimen ullum nec opes ad oppugnandum M. Caelium illis relinquuntur, quid est aliud quod nos patroni facere debeamus, nisi ut eos qui insectantur repellamus? Quod quidem facerem vehementius, nisi intercederent mihi inimicitiae cum istius mulieris viro—fratrem volui dicere; semper hic erro.

(XIII. 32)

Possum dicere mores M. Caeli longissime a tanti sceleris atrocitate esse disiunctos; minime esse credendum homini tam ingenioso tamque prudenti non venisse in mentem rem tanti sceleris ignotis alienisque servis non esse credendam.

(XXII. 53)

How do the differences in the tone of the passages above illustrate the major thrust of Cicero's method of defence?

QUESTION 3. (Continued)

Marks

- (c) ad quae subridens mixta Mezentius ira:
 'nunc morere. ast de me divum pater atque hominum rex
 viderit.' hoc dicens eduxit corpore telum.
 olli dura quies oculos et ferreus urget 745
 somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem.
- (i) Translate this passage into English. 2
- (ii) What is the tone of Mezentius' words? Is it consistent with what we learn about him from elsewhere in Book X? 2
- (iii) Discuss Virgil's use of language in this description of death. 2
- (d) at vero ut vultum vidit morientis et ora,
 ora modis Anchisiades pallentia miris,
 ingemuit miserans graviter dextramque tetendit,
 et mentem patriae subiit pietatis imago.
 'quid tibi nunc, miserande puer, pro laudibus istis, 825
 quid pius Aeneas tanta dabit indole dignum?
 arma, quibus laetatus, habe tua; teque parentum
 manibus et cineri, si qua est ea cura, remitto.
 hoc tamen infelix miseram solabere mortem:
 Aeneae magni dextra cadis.' 830
- (i) Translate this passage into English. 6
- (ii) How does the poet create pathos in this scene? 2

(a) ille (velut rupes vastum quae prodit in aequor,
 . . . prolem Dolichaonis Hebrum
sternit humi, . . .
(X. 693–6)

ac velut ille canum morsu de montibus altis
actus aper . . . et tergo decutit hastas:
haud aliter . . .
(X. 707–18)

impastus stabula alta leo ceu saepe peragrans . . .
sic ruit in densos alacer Mezentius hostis.
(X. 723–9)

 quam magnus Orion . . .
talis se vastis infert Mezentius armis.
(X. 763–8)

What characteristics of Mezentius do these similes highlight?

(b) In Book X of the *Aeneid*, by what means does Virgil maintain interest in his battle descriptions?

(c) tum pius Aeneas hastam iacit; illa per orbem
aere cavum triplici, per linea terga tribusque
transiit intextum tauris opus, imaque sedit
inguine, sed viris haud pertulit. ocius ensem
Aeneas viso Tyrrheni sanguine laetus
eripit a femine et trepidanti fervidus instat.

Is there conflict between Virgil's description of Aeneas as *pious* and Aeneas' behaviour in battle in Book X?

PART C—ACCIDENCE AND SYNTAX**Marks**

(15 Marks)

QUESTION 5. Use a *separate* Writing Booklet.

Read the following passages and answer the attached questions.

- (a) Quod cum huius vobis adolescentiam *proposueritis*, *constituitote* ante oculos etiam huius miseri senectutem qui hoc unico *filio* nititur, in huius spe requiescit, huius unius casum pertimescit; quem vos *supplicem* vestrae misericordiae, servum potestatis, abiectum non tam ad pedes quam ad mores sensusque vestros, vel recordatione *parentum* vestrorum vel liberorum iucunditate sustentate, ut in *alterius* dolore vel pietati vel indulgentiae vestrae *serviatis*. Nolite, iudices, aut hunc iam natura ipsa *occidentem* velle maturius *exstingui* vulnere vestro quam suo fato, aut hunc nunc primum florescentem *firmata* iam stirpe virtutis tamquam turbine aliquo aut subita tempestate pervertere. Conservate parenti *filium*, parentem filio, ne aut senectutem iam prope desperatam contempsisse aut adolescentiam plenam spei maximae non modo non aluisse vos verum etiam *perculisse* atque adflixisse *videamini*.

9CICERO, *Pro Caelio*, XXXII. 79–80

- (i) *proposueritis*: Identify the mood and tense of this verb.
- (ii) *constituitote*: Identify the mood of this verb.
- (iii) *filio*: Identify the case of this word and explain why it is used.
- (iv) *supplicem*: Give the nominative singular of this word.
- (v) *parentum*: Give the ablative singular form of this word.
- (vi) *alterius*: Give the dative case of this word.
- (vii) *serviatis*: Identify the mood of this verb and explain why it is used.
- (viii) *occidentem*: Give the principal parts of this verb.
- (ix) *exstingui*: What part of the verb is this and why is it used here?
- (x) *firmata*: Identify the case of this word and explain why it is used here.
- (xi) *filium*: Give the vocative case of this word.
- (xii) *perculisse*: Why is this infinitive used here?
- (xiii) *videamini*: Give the equivalent perfect tense of this verb.

QUESTION 5. (Continued)

Marks

(b)	<p>Tum Pallas biiugis fugientem <i>Rhoetea</i> praeter
 traicit. hoc spatium tantumque <i>morae</i> fuit Ilo;
 Ilo namque procul validam <i>derexerat</i> hastam,
 quam medius Rhoeteus intercipit, <i>optime</i> Teuthra,
 te fugiens fratremque Tyren, curruque volutus
 caedit semianimis Rutulorum calcibus arva.
 ac velut <i>optato</i> ventis aestate coortis
 dispersa immittit silvis incendia pastor,
 correptis subito mediis extenditur una
 horrida per latos <i>acies</i> Volcania campos,
 ille <i>sedens</i> victor flammam despectat ovantis:</p> | <p>400</p> <p>405</p> | <p>6</p> |
|-----|--|-----------------------|-----------------|
- (i) *Rhoetea*: Identify the word in this line which indicates the case of this word.
- (ii) *morae*: Identify the case of this word and explain its use here.
- (iii) *derexerat*: Give the principal parts of this word.
- (iv) *optime*: Give the equivalent positive and comparative forms of this word.
- (v) *optato*: Identify the case of this word and explain its use here.
- (vi) *acies*: Which TWO words indicate the gender of this word?
- (vii) *sedens*: Give the equivalent future participle of this word.

PART D—UNSEEN TRANSLATION**Marks**

(25 Marks)

All translations should be written on alternate lines.

QUESTION 6. Use a *separate* Writing Booklet.

Translate the following passages into English.

- (a) Aletes pays tribute to the courage of Nisus and Euryalus.

10

hic annis gravis atque animi maturus Aletes:
 'di patrii, quorum semper sub numine Troia est,
 non tamen omnino Teucros delere paratis,
 cum talis animos iuvenum et tam certa tulistis
 pectora.' sic memorans umeros dextrasque tenebat
 amborum et vultum lacrimis atque ora *rigabat*.

VIRGIL, *Aeneid*, IX. 246–51*rigare* to water

- (b) Cicero maintains that Publius Sulla was not one of the Catilinarian conspirators.

15

Quam ob rem vos, di patrii ac penates, qui huic urbi atque huic rei
 publicae praesidetis, qui hoc imperium, qui hanc libertatem, qui
 populum Romanum, qui haec tecta atque templa me consule vestro
 numine auxilioque *servastis*, testor integro me animo ac libero
 P. Sullae causam defendere, nullum a me sciente facinus occultari,
 nullum scelus susceptum contra salutem omnium defendi ac tegi.
 Nihil de hoc consul comperi, nihil suspicatus sum, nihil audiui.
 Itaque idem ego ille qui vehemens in alios, qui *inexorabilis* in ceteros
 esse visus sum, *persolvi* patriae quod debui.

CICERO, *Pro Sulla*, XXXI. 86–7*servastis* = servavistis*inexorabilis* implacable*persolvere* to discharge (an obligation)

BLANK PAGE

BLANK PAGE